

6. POLYSACHARIDY

glykany

hlavní stavební jednotky

obsah

pentosy, hexosy, cukerné kyseliny aj. deriváty
furanosy, pyranosy

> 10 až 10^3 - 10^5 monosacharidů

klasifikace

podle původu

- ♦ přirozené
- ♦ aditivní

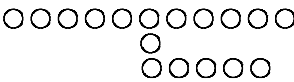
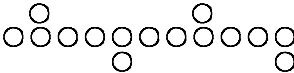
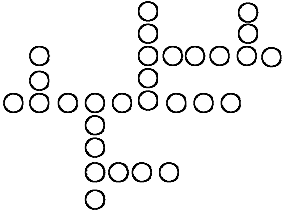
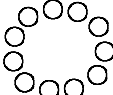
glykany rostlin, živočichů
glykany řas, hub, mikrobů,
modifikované glykany rostlin

podle základních funkcí

- ♦ zásobní (rezervní)
- ♦ stavební (strukturní)
- ♦ s jinými funkcemi
(hospodaření s vodou, ochrana pletiv)

glykogen
škrob, neškrobové glykany
chitin
celulosa a asociované glykany
arabská guma, okra

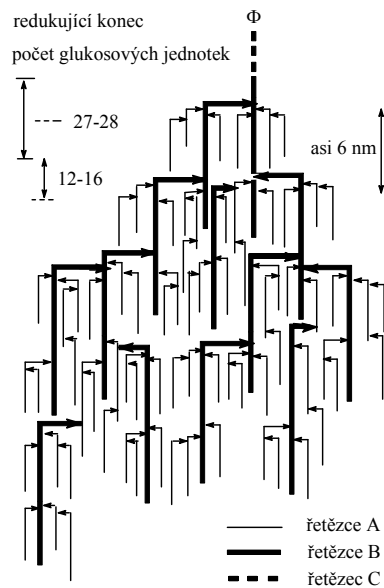
podle druhu řetězce

lineární	nevětvené	amylosa, celulosa	
	větvené		
	jednou větvené	amylopektin	
	substituované	dextran	
	několikrát větvené	guarová guma	
	cyklické	cyklodextriny	

podle vázaných monosacharidů

- ♦ homopolysacharidy (homoglykany)
  - glukany
    - amylosa, celulosa
    - α -glukany amylosa
    - β -glukany celulosa
  - fruktany
- ♦ heteropolysacharidy (heteroglykany)
  - arabinoxylany

schematická struktura amylopektinu

zdroje

- ◆ obiloviny
- ◆ brambory
- ◆ luštěniny
- ◆ jiné (amarant, kasava)

amyloodrůdy

voskové odrůdy (ječmen, kukuřice)

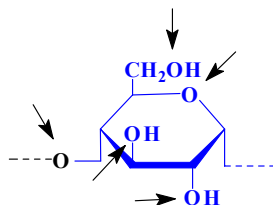
škrobová zrna (granule) v plastidech (chloroplasty, amyloplasty)

další složky granulí

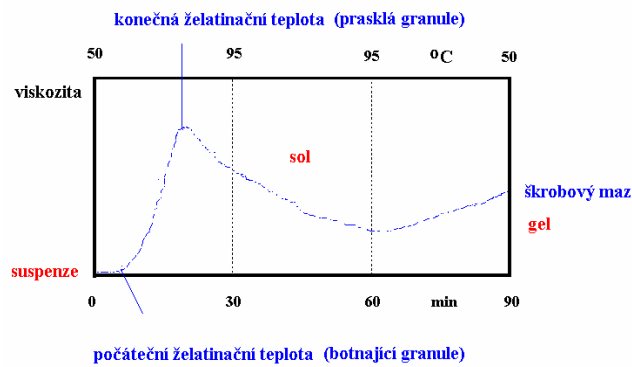
- ◆ **lipidy** (v pšenici 0,4-0,7 %, hlavně lysofosfolipidy)
- ◆ **bílkoviny** (v pšenici friabilin, 0,3 %)

chování při záhřevu ve vodě

- ◆ obsah vody 13 % (pšeničný), 18-22 % (bramborový)
- ◆ nerozpustné za studena, suspenze
- ◆ příjem $\cong$ 30 % bez změny tvaru a velikosti (imbibice)

- ◆ při zahřívání botnání (přerušení H-vazeb), sol
- ◆ roste **viskozita** (maximum $\cong$ ztrátě integrity granulí) $\cong$ 52-, **želatinační teplota** $\cong$ 52-64 °C (pšeničný), 50-68 °C (bramborový)
- ◆ amylosa do roztoku, slabý pokles viskozity, sol (škrobový maz)
- ◆ při ochlazení gel (želatiace škrobu, nové vazby amylosa / amylopektin)
- ◆ stárnutím retrogradace (syneréze), vylučování vody
- ◆ reželatinace (asociace amylosy)

chování při výrobě chleba

použití

- ♦ modifikované škroby
- ♦ dextriny DE ≤ 20
- ♦ **škrobové sirupy**, (maltosové sirupy), glukosové sirupy
- ♦ fruktosové sirupy (glukosaisomerasa)

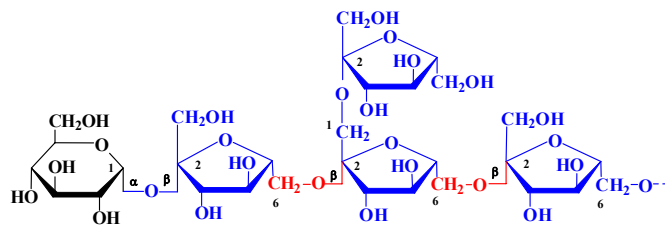
fruktosany

fruktany, glukofruktany

obsah

struktura

- ♦ insuliny, čekanka, topinambury β -(1→2)
- ♦ levany (fleiny), řepná šťáva, *Bacillus subtilis* β -(1→6)
- ♦ se smíšenými vazbami, obiloviny, zeleniny β -(1→2), β -(1→6)

glukofruktan levanového typu

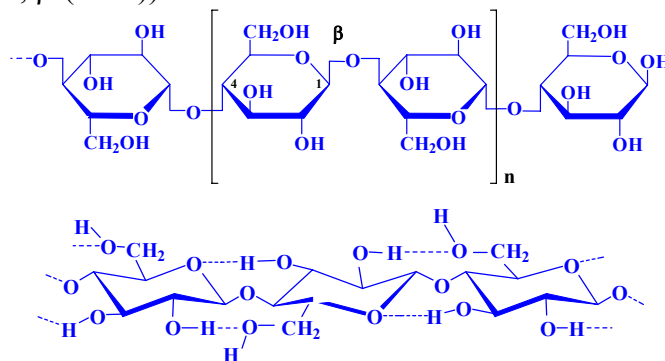
použití

zeleniny, náhražky kávy

fruktosové sirupy

celulosa

struktura ($\cong$ 15 000 molekul, β -(1→4))

stabilizace H-vazbami, vlákna (mikrofibrily)

zdroje

- ♦ základ stěn rostlinných buněk
- ♦ asociace s hemicelulosami, pektiny
  - ovoce, zelenina 1-2 %
  - obiloviny, luštěniny 2-4 %
  - pšeničná mouka 0,2-3 %
  - otruby 30-35 %

použití

- ♦ modifikované celulosy

hemicelulosy

- ♦ heteroglukany
  - xyloglukany ovoce, zelenina, luštěniny
  - β-glukany ovoce, zelenina, obiloviny
- ♦ heteroxylany
  - arabinoxylany (pentosany) obiloviny

arabinoxylany (pentosany)

pšeničná mouka << žitná mouka
schopnost vázat vodu
hutná, lepkavá struktura žitného těsta

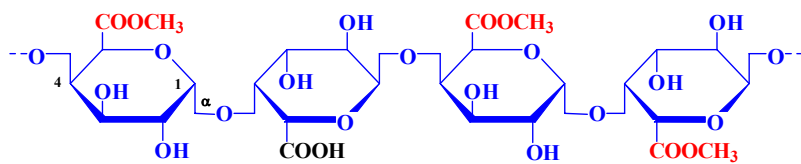
pektiny

struktura, obsah galakturonové kyseliny

pektocelulosy → protopektiny → pektiny (rozpuštěné)
nezralé ovoce (pektosy), zralé ovoce (glykosidasy a lyasy)

vazebná oblast
vlasová oblast

D-galakturonová kyselina (methylester)
arabinany, arabinogalaktany, L-rhamnosa

zdroje

- ♦ jablečné matoliny
- ♦ albedo pomerančů

použití

želírující prostředek, podmínky vzniku gelů

gumy (klovatiny) a slizy

gumy rostlinné, základní složení
gumy mikrobiální

nevznikají gely, viskozní roztoky

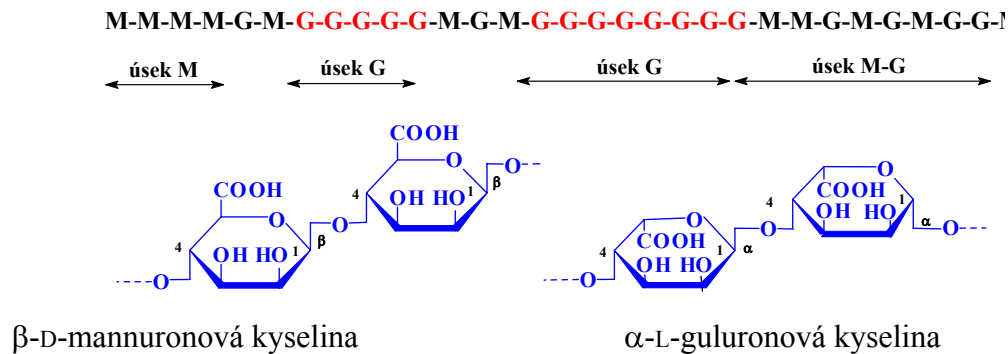
polysacharidy mořských řas

stavební funkce

algin

alginová kyselina, soli algináty (komerčně Na)

struktura

zdroje

hnědé řasy čeledi *Pheophyceae*

použití

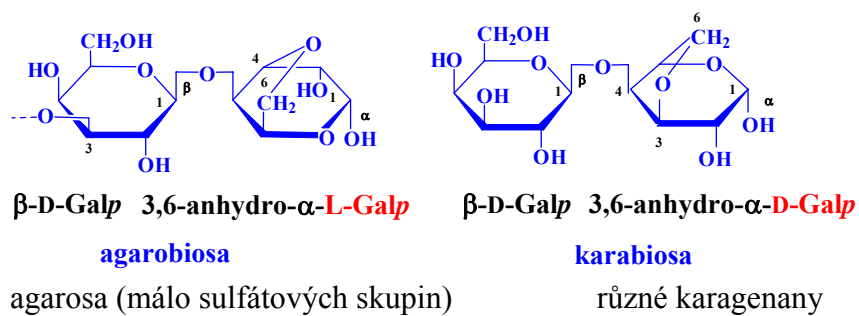
želírující prostředek, stabilizátor

nutná přítomnost Ca^{2+} (viz pektiny)

modifikované algináty

agary, karagenany

struktura

zdroje

červené řasy čeledi *Rhodophyceae*

použití

želírující prostředky

karagenany (superhelixy) přítomnost neutralizujících iontů

komplexy s kaseiny

